

Dz. U. 1989 Nr 29 poz. 155

**Opracowano na
podstawie: t.j.
Dz. U. z 2023 r.
poz. 265.**

U S T A W A

z dnia 17 maja 1989 r.

o gwarancjach wolności sumienia i wyznania

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej:

– wykonując postanowienia Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej o wolności sumienia i wyznania,

– nawiązując do godnej trwałego szacunku i kontynuacji tradycji tolerancji i wolności religijnej oraz potwierdzającej ją współpracy Polaków różnych wyznań i światopoglądów w rozwoju i pomyślności Ojczyzny,

– uznając historyczny wkład kościołów i innych związków wyznaniowych w rozwój kultury narodowej oraz krzewienie i umacnianie podstawowych wartości moralnych,

– kierując się zasadami zawartymi w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych, Akcie Końcowym Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie oraz Deklaracji Organizacji Narodów Zjednoczonych o wyeliminowaniu wszelkich form nietolerancji i dyskryminacji z powodów religijnych lub przekonań,

– umacniając warunki do czynnego i równoprawnego uczestnictwa obywateli w życiu publicznym i społecznym, bez względu na ich stosunek do religii,

stanowi, co następuje:

DZIAŁ I

Wolność sumienia i wyznania

Art. 1. 1. Rzeczpospolita Polska zapewnia każdemu obywatelowi wolność sumienia i wyznania.

2. Wolność sumienia i wyznania obejmuje swobodę wyboru religii lub przekonań oraz wyrażania ich indywidualnie i zbiorowo, prywatnie i publicznie.

3. Obywatele wierzący wszystkich wyznań oraz niewierzący mają równe prawa w życiu państwowym, politycznym, gospodarczym, społecznym i kulturalnym.

Art. 2. Korzystając z wolności sumienia i wyznania obywatele mogą w szczególności:

- 1) tworzyć wspólnoty religijne, zwane dalej „kościółami i innymi związkami wyznaniowymi”, zakładane w celu wyznawania i szerzenia wiary religijnej, posiadające własny ustrój, doktrynę i obrzędy kultowe;
- 2) zgodnie z zasadami swojego wyznania uczestniczyć w czynnościach i obrzędach religijnych oraz wypełniać obowiązki religijne i obchodzić święta religijne;
- 2a) należeć lub nie należeć do kościołów i innych związków wyznaniowych;
- 3) głosić swoją religię lub przekonania;
- 4) wychowywać dzieci zgodnie ze swoimi przekonaniem w sprawach religii;
- 5) zachowywać milczenie w sprawach swojej religii lub przekonań;
- 6) utrzymywać kontakty ze współwyznawcami, w tym uczestniczyć w pracach organizacji religijnych o zasięgu międzynarodowym;
- 7) korzystać ze źródeł informacji na temat religii;
- 8) wytwarzać i nabywać przedmioty potrzebne do celów kultu i praktyk religijnych oraz korzystać z nich;
- 9) wytwarzać, nabywać i posiadać artykuły potrzebne do przestrzegania reguł religijnych;
- 10) wybrać stan duchowny lub zakonny;
- 11) zrzeszać się w organizacjach świeckich w celu realizacji zadań wynikających z wyznawanej religii bądź przekonań w sprawach religii;
- 12) otrzymać pochówek zgodny z wyznawanymi zasadami religijnymi lub z przekonaniem w sprawach religii.

Art. 3. 1. Uzewnętrznianie indywidualnie lub zbiorowo swojej religii lub przekonań może podlegać jedynie ograniczeniom ustawowym koniecznym do ochrony bezpieczeństwa publicznego, porządku, zdrowia lub moralności publicznej albo podstawowych praw i wolności innych osób.

2. Korzystanie z wolności sumienia i wyznania nie może prowadzić do uchylania się od wykonywania obowiązków publicznych nałożonych przez ustawy.

3. Ze względu na przekonania religijne lub wyznawane zasady moralne obywatele mogą występować o przeznaczenie do służby zastępczej na zasadach i w trybie określonych w ustawie z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. poz. 2305).

Art. 4. 1. Prawo określone w art. 2 pkt 2 oraz prawo do posiadania i korzystania z przedmiotów potrzebnych do uprawiania kultu i praktyk religijnych przysługują również osobom:

- 1) pełniącym służbę wojskową lub zasadniczą służbę w obronie cywilnej;
- 2) przebywającym w *zakładach służby zdrowia*¹⁾ i *opieki społecznej*²⁾ oraz dzieciom i młodzieży na krajowych koloniach i obozach organizowanych przez instytucje państwowe;
- 3) przebywającym w zakładach karnych, zakładach poprawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, aresztach śledczych oraz schroniskach dla nieletnich.

2. Sposób realizacji uprawnień określonych w ust. 1 regulują odrębne ustawy oraz przepisy wydane na ich podstawie.

Art. 5. Obywatele mają prawo do swobodnego świadczenia na rzecz kościołów i innych związków wyznaniowych oraz instytucji charytatywno-opiekuńczych.

Art. 6. 1. Nikt nie może być dyskryminowany bądź uprzywilejowany z powodu religii lub przekonań w sprawach religii.

¹⁾ Obecnie zakładach leczniczych podmiotów leczniczych, na podstawie art. 40 ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy o działalności leczniczej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 960), która weszła w życie z dniem 15 lipca 2016 r.

²⁾ Obecnie odpowiednich jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, o których mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 2268 i 2270 oraz z 2022 r. poz. 1, 66, 1079, 1692, 1700, 1812, 1967, 2127, 2140 i 2754), która weszła w życie z dniem 1 maja 2004 r.

2. Nie wolno zmuszać obywateli do niebrania udziału w czynnościach lub obrzędach religijnych ani do udziału w nich.

Art. 7. 1. Cudzoziemcy przebywający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej korzystają z wolności sumienia i wyznania na równi z obywatelami polskimi.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do bezpaństwowców.

DZIAŁ II

Stosunek państwa do kościołów i innych związków wyznaniowych

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 8. Kościoły i inne związki wyznaniowe w Polsce działają w konstytucyjnych ramach ustrojowych Rzeczypospolitej Polskiej; ich sytuację prawną i majątkową regulują przepisy rangi ustawowej.

Art. 9. 1. W Rzeczypospolitej Polskiej stosunek państwa do wszystkich kościołów i innych związków wyznaniowych opiera się na poszanowaniu wolności sumienia i wyznania.

2. Gwarancjami wolności sumienia i wyznania w stosunkach państwa z kościołami i innymi związkami wyznaniowymi są:

- 1) oddzielenie kościołów i innych związków wyznaniowych od państwa;
- 2) swoboda wypełniania przez kościoły i inne związki wyznaniowe funkcji religijnych;
- 3) równouprawnienie wszystkich kościołów i innych związków wyznaniowych, bez względu na formę uregulowania ich sytuacji prawnej.

Art. 10. 1. Rzeczpospolita Polska jest państwem świeckim, neutralnym w sprawach religii i przekonań.

2. Państwo i państwowe jednostki organizacyjne nie dotują i nie subwencjonują kościołów i innych związków wyznaniowych. Wyjątki od tej zasady regulują ustawy lub przepisy wydane na ich podstawie.

Art. 11. 1. Kościoły i inne związki wyznaniowe są niezależne od państwa przy wykonywaniu swoich funkcji religijnych.

2. Kościoły i inne związki wyznaniowe oraz ich działalność podlegają ochronie prawnej, w granicach określonych w ustawach.

3. Kościoły i inne związki wyznaniowe mogą składać wnioski do Trybunału Konstytucyjnego na zasadach i w trybie określonych w przepisach o Trybunale Konstytucyjnym.

Art. 12. 1. Duchowni oraz osoby zakonne kościołów i innych związków wyznaniowych, ustanowione według przepisów prawa wewnętrznego kościoła lub innego związku wyznaniowego, korzystają z praw i podlegają obowiązkom na równi z innymi obywatelami we wszystkich dziedzinach życia państwowego, politycznego, gospodarczego, społecznego i kulturalnego. Są oni w ramach obowiązujących przepisów ustaw zwolnieni z obowiązków niemożliwych do pogodzenia z pełnieniem funkcji duchownego lub osoby zakonnej.

2. Osoby, o których mowa w ust. 1, mają prawo do noszenia stroju duchownego.

3. Uprawnienia i obowiązki osób duchownych w myśl prawa państwowego określają odrębne ustawy.

Art. 13. 1. Majątek i przychody kościołów i innych związków wyznaniowych podlegają ogólnie obowiązującym przepisom podatkowym, z wyjątkami określonymi w odrębnych ustawach.

2. Osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych są zwolnione od opodatkowania z tytułu przychodów ze swojej działalności niegospodarczej. W tym zakresie osoby te nie mają obowiązku prowadzenia dokumentacji wymaganej przez przepisy podatkowe.

3. (uchylony)

4. (uchylony)

5. Dochody z działalności gospodarczej osób prawnych kościołów i innych związków wyznaniowych oraz spółek, których udziałowcami są wyłącznie te osoby, są zwolnione od opodatkowania w części, w jakiej zostały przeznaczone w roku podatkowym lub w roku po nim następującym na cele kultowe, oświatowo-wychowawcze, naukowe, kulturalne, działalność charytatywno-opiekuńczą, punkty katechetyczne, konserwację zabytków oraz na inwestycje sakralne i inwestycje kościelne, których przedmiotem są punkty katechetyczne i zakłady charytatywno-opiekuńcze, jak również remonty tych obiektów.

6. Osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych są zwolnione od opodatkowania i od świadczeń na *fundusz gminny i fundusz miejski*³⁾, od nieruchomości lub ich części, stanowiących własność tych osób lub używanych przez nie na podstawie innego tytułu prawnego na cele niemieszkalne, z wyjątkiem części zajmowanej na wykonywanie działalności gospodarczej.

7. Zwalnia się z należności celnych przywozowych towary przeznaczone na cele charytatywno-opiekuńcze i oświatowo-wychowawcze oraz towary o charakterze kulturalnym przeznaczone na cele kultu, przywożone dla osób prawnych kościołów i innych związków wyznaniowych, w granicach i na warunkach określonych w rozporządzeniu Rady (WE) nr 1186/2009 z dnia 16 listopada 2009 r. ustanawiającym wspólnotowy system zwolnień celnych (Dz. Urz. UE L 342 z 10.12.2009, str. 23).

Art. 14. 1. Jeżeli odrębna ustawa lub ratyfikowana umowa międzynarodowa nie stanowią inaczej, kościół lub inny związek wyznaniowy powiadamia *ministra właściwego do spraw wyznań religijnych*⁴⁾ i wojewodę właściwego ze względu na siedzibę jednostki organizacyjnej kościoła lub innego związku wyznaniowego o utworzeniu, zmianie nazwy, siedziby, granic lub połączeniu, podziale i zniesieniu diecezji (okręgów i porównywalnych jednostek organizacyjnych) oraz parafii (zborów, gmin i porównywalnych jednostek organizacyjnych).

2. Jeżeli odrębna ustawa lub ratyfikowana umowa międzynarodowa nie stanowią inaczej, kościół lub inny związek wyznaniowy powiadamia w terminie 30 dni *ministra właściwego do spraw wyznań religijnych*⁴⁾ i wojewodę właściwego ze względu na siedzibę kościoła lub innego związku wyznaniowego o zmianie siedziby oraz o zmianie osób wchodzących do kierowniczych organów wykonawczych, podając ich imiona i nazwiska, obywatelstwo i miejsce zamieszkania.

3. Przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio do jednostek organizacyjnych, o których mowa w ust. 1.

4. Jeżeli odrębna ustawa lub ratyfikowana umowa międzynarodowa nie stanowią inaczej, przed objęciem stanowisk, o których mowa w ust. 2 i 3, przez cudzoziemca,

³⁾ Zniesiony z dniem 1 stycznia 1991 r. na podstawie art. 1 ust. 1 pkt 12 ustawy z dnia 14 grudnia 1990 r. o zniesieniu i likwidacji niektórych funduszy (Dz. U. poz. 517, z 1995 r. poz. 654 oraz z 1999 r. poz. 1226), która weszła w życie z dniem 1 stycznia 1991 r.

⁴⁾ Obecnie *ministra właściwego do spraw wyznań religijnych* oraz mniejszości narodowych i etnicznych, na podstawie art. 4 ust. 1, art. 5 pkt 25 i art. 30 ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2022 r. poz. 2512), która weszła w życie z dniem 1 kwietnia 1999 r.

władze kościoła lub innego związku wyznaniowego powinny się upewnić, czy *minister właściwy do spraw wyznań religijnych*⁴⁾ nie wyraża wobec tego zastrzeżeń. Niezgłoszenie zastrzeżeń w terminie 60 dni od daty powiadomienia uważa się za wyrażenie zgody.

Art. 15. (uchylony)

Art. 16. 1. Państwo współdziała z kościołami i innymi związkami wyznaniowymi w zachowaniu pokoju, kształtowaniu warunków rozwoju kraju oraz zwalczaniu patologii społecznych.

2. W celach, o których mowa w ust. 1, oraz do rozpatrywania problemów związanych z rozwojem stosunków między państwem a poszczególnymi kościołami i innymi związkami wyznaniowymi mogą być, na zasadach wzajemnego uzgodnienia, tworzone różne, w tym stałe formy współdziałania. Przepis ten nie narusza właściwości organów państwowych oraz organów kościołów i innych związków wyznaniowych.

Art. 16a. 1. Dla określenia szczegółowych zasad stosunków, o których mowa w art. 16, mogą być zawierane umowy między właściwymi rzeczowo centralnymi organami administracji rządowej a władzami poszczególnych kościołów i innych związków wyznaniowych.

2. Przepisy umowy nie mogą naruszać przepisów ogólnie obowiązującego prawa, a w szczególności zasady równouprawnienia wszystkich kościołów i innych związków wyznaniowych.

3. Podpisana umowa zostaje opublikowana w dzienniku urzędowym właściwego ministerstwa.

Art. 17. Państwo współdziała z kościołami i innymi związkami wyznaniowymi w ochronie, konserwacji, udostępnianiu i upowszechnianiu zabytków architektury, sztuki i literatury religijnej, które stanowią integralną część dziedzictwa kultury.

Art. 18. 1. Przepisy rozdziału 2 i działu III regulują stosunek państwa tylko do tych kościołów i innych związków wyznaniowych, których sytuacja prawna i majątkowa nie jest uregulowana odrębnymi ustawami.

2. Przepisy rozdziału 2 określające uprawnienia kościołów i innych związków wyznaniowych mają jednakże zastosowanie do kościołów i innych związków

wyznaniowych o ustawowo uregulowanej sytuacji wówczas, gdy odrębne ustawy określone w ust. 1 nie przewidują takich uprawnień.

Rozdział 2

Działalność kościołów i innych związków wyznaniowych

Art. 19. 1. Kościoły i inne związki wyznaniowe korzystają na zasadach równouprawnienia ze swobody pełnienia funkcji religijnych.

2. Wypełniając funkcje religijne kościoły i inne związki wyznaniowe mogą w szczególności:

- 1) określać doktrynę religijną, dogmaty i zasady wiary oraz liturgię;
- 2) organizować i publicznie sprawować kult;
- 3) udzielać posług religijnych, w tym osobom, o których mowa w art. 4, oraz organizować obrzędy i zgromadzenia religijne;
- 4) rządzić się w swoich sprawach własnym prawem, swobodnie wykonywać władzę duchowną oraz zarządzać swoimi sprawami;
- 5) ustanawiać, kształcić i zatrudniać duchownych;
- 6) realizować inwestycje sakralne i inne inwestycje kościelne;
- 7) nabywać, posiadać i zbywać majątek ruchomy i nieruchomy oraz zarządzać nim;
- 8) zbierać składki i otrzymywać darowizny, spadki i inne świadczenia od osób fizycznych i prawnych;
- 9) wytwarzać i nabywać przedmioty i artykuły potrzebne do celów kultu i praktyk religijnych oraz korzystać z nich;
- 10) nauczać religii i głosić ją, w tym za pomocą prasy, książek i innych druków oraz filmów i środków audiowizualnych;
- 11) korzystać ze środków masowego przekazywania;
- 12) prowadzić działalność oświatowo-wychowawczą;
- 13) tworzyć i prowadzić zakony oraz diakonaty;
- 14) tworzyć organizacje mające na celu działalność na rzecz formacji religijnej, kultu publicznego oraz przeciwdziałania patologiom społecznym i ich skutkom;
- 15) prowadzić działalność charytatywno-opiekuńczą;
- 16) (uchylony)
- 17) powoływać krajowe organizacje międzykościelne;

18) należeć do międzynarodowych organizacji wyznaniowych i międzywyznaniowych oraz utrzymywać kontakty zagraniczne w sprawach związanych z realizacją swoich funkcji.

3. Za wypełnianie funkcji religijnych, o których mowa w ust. 1, nie uznaje się oddziaływania poprzez badania i eksperymenty psychologiczne.

Art. 19a. 1. Kościoły i inne związki wyznaniowe mają prawo posiadania, zarządzania oraz zakładania i poszerzania cmentarzy grzebalnych.

2. Przepis ust. 1 nie narusza przepisów dotyczących cmentarzy i chowania zmarłych.

Art. 20. 1. Kościoły i inne związki wyznaniowe mogą nauczać religii oraz wychowywać religijnie dzieci i młodzież, zgodnie z wyborem dokonany przez ich rodziców lub opiekunów prawnych.

2. Nauczanie religii dzieci i młodzieży jest wewnętrzną sprawą kościołów i innych związków wyznaniowych. Jest ono organizowane, zgodnie z programem ustalonym przez władze kościoła lub innego związku wyznaniowego, w punktach katechetycznych znajdujących się w kościołach, domach modlitw i innych pomieszczeniach udostępnionych na ten cel przez osobę uprawnioną do dysponowania nimi.

3. Nauczanie religii uczniów szkół publicznych i wychowanków przedszkoli publicznych może odbywać się również w szkołach i przedszkolach na zasadach określonych w odrębnej ustawie.

Art. 21. 1. Kościoły i inne związki wyznaniowe mają prawo zakładać i prowadzić szkoły i przedszkola oraz inne placówki oświatowo-wychowawcze i opiekuńczo-wychowawcze na zasadach określonych w ustawach.

2. Szkoły, przedszkola oraz inne placówki, o których mowa w ust. 1, będą dotowane przez państwo lub organy samorządu terytorialnego w przypadkach i na zasadach określonych w odrębnych ustawach.

Art. 21a. Działalność służąca celom humanitarnym, charytatywno-opiekuńczym, naukowym i oświatowo-wychowawczym, podejmowana przez osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych, jest zrównana pod względem prawnym z działalnością służącą analogicznym celom i prowadzoną przez instytucje państwowe.

Art. 22. 1. Kościoły i inne związki wyznaniowe mają prawo zakładać i prowadzić, według samodzielnie ustalonych programów, szkoły duchowne i seminaria duchowne.

2. W zakresie realizacji programu szkół ogólnokształcących i uzyskiwania świadectw dojrzałości szkoły duchowne wymienione w ust. 1 podlegają nadzorowi ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.

3. Tworzenie i prowadzenie przez kościoły i inne związki wyznaniowe szkół wyższych, zasady udzielania im przez państwo pomocy finansowej oraz tryb i zakres uznawania stopni i tytułów naukowych nadawanych w tych szkołach regulują, na wniosek władz kościołów lub innych związków wyznaniowych, odrębne ustawy.

4. Kościoły i inne związki wyznaniowe mają prawo zakładać religijne instytuty naukowe i naukowo-dydaktyczne.

5. Status prawny wydziałów teologicznych na uniwersytetach państwowych regulują odrębne umowy pomiędzy *ministrem właściwym do spraw szkolnictwa wyższego*⁵⁾ a władzami kościołów lub innych związków wyznaniowych.

Art. 23. (uchylony)

Art. 24. 1. W celu realizacji działalności charytatywno-opiekuńczej kościoły i inne związki wyznaniowe mają prawo zakładać i prowadzić, na zasadach określonych w ustawach, odpowiednie instytucje, w tym zakłady dla osób potrzebujących opieki, szpitale i inne zakłady lecznicze podmiotów leczniczych w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej, żłobki i schroniska dla dzieci.

2. Środki na realizację działalności charytatywno-opiekuńczej pochodzą w szczególności z:

- 1) ofiar pieniężnych i w naturze;
- 2) spadków, zapisów i darowizn krajowych i zagranicznych;
- 3) dochodów z imprez i zbiórek publicznych;
- 4) subwencji, dotacji i ofiar pochodzących od krajowych instytucji i przedsiębiorstw państwowych, społecznych, wyznaniowych i prywatnych;
- 5) odpłatności za usługi świadczone przez instytucje charytatywno-opiekuńcze kościołów i innych związków wyznaniowych;

⁵⁾ Obecnie ministrem właściwym do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, na podstawie art. 4 ust. 1, art. 5 pkt 21 i art. 26 ustawy, o której mowa w odnośniku 4.

6) dochodów instytucji kościołów i innych związków wyznaniowych.

Art. 25. 1. W celu realizacji swoich funkcji kościoły i inne związki wyznaniowe mają prawo wydawania prasy, książek, druków oraz zakładania i posiadania wydawnictw oraz zakładów poligraficznych, z zachowaniem obowiązujących w tym zakresie przepisów prawa.

2. Kościoły i inne związki wyznaniowe mogą organizować własny kolportaż prasy lub korzystać z pośrednictwa innej sieci kolportażu.

3. Dla realizacji postanowień ust. 1 kościoły i inne związki wyznaniowe mogą otrzymywać jako darowizny z zagranicy maszyny, urządzenia, materiały poligraficzne i papier.

4. Kościoły i inne związki wyznaniowe mają prawo do emitowania w radiu i telewizji programów religijno-moralnych, społecznych i kulturalnych w sposób określony w porozumieniach między władzami danego kościoła lub innego związku wyznaniowego a jednostkami publicznej radiofonii i telewizji.

Art. 26. 1. Kościoły i inne związki wyznaniowe mają prawo organizowania i prowadzenia związanej z wypełnianiem swoich funkcji działalności kulturalnej i artystycznej.

2. Dla realizacji prawa, o którym mowa w ust. 1, kościoły i inne związki wyznaniowe mogą zakładać i prowadzić odpowiednie instytucje oraz dystrybucję i rozpowszechnianie filmów.

3. Korzystanie z praw, o których mowa w ust. 1 i 2, następuje bez obowiązku uzyskiwania zezwoleń i upoważnień, jeżeli działalność ta prowadzona jest na potrzeby realizacji zadań religijno-moralnych w sferze kultury. O podjęciu i prowadzeniu tej działalności władze kościoła lub innego związku wyznaniowego powiadamiają państwowy organ, właściwy do udzielania takich zezwoleń i upoważnień.

4. Dla realizacji postanowień ust. 1 i 2 kościoły i inne związki wyznaniowe mogą otrzymywać jako darowizny z zagranicy urządzenia i materiały.

Art. 27. 1. Działalność kościołów i innych związków wyznaniowych nie może naruszać przepisów ogólnie obowiązujących ustaw chroniących bezpieczeństwo publiczne, porządek, zdrowie lub moralność publiczną, władzę rodzicielską albo podstawowe prawa i wolności innych osób.

2. Korzystanie przez kościoły i inne związki wyznaniowe ze swobody działania odbywa się zgodnie z ogólnie obowiązującymi przepisami, chyba że ustawy stanowią inaczej.

Art. 28. 1. W sprawach majątkowych kościoły i inne związki wyznaniowe działają poprzez swoje osoby prawne.

2. Osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych, ich organy, zakres kompetencji i sposób powoływania oraz reprezentacji określają statuty (prawo wewnętrzne, zwane dalej „statutami”).

Art. 29. 1. W stosunku do organizacji tworzonych na podstawie art. 19 pkt 14, jeżeli nie mają osobowości prawnej, nie stosuje się Prawa o stowarzyszeniach. Natomiast przepisy ustawy o zgromadzeniach stosuje się do nich jedynie w zakresie dotyczącym zebrań na drogach i placach publicznych oraz w pomieszczeniach użyteczności publicznej.

2. Organizacje, o których mowa w ust. 1, działają w ramach osób prawnych kościołów i innych związków wyznaniowych, w których zostały powołane.

3. Władze kościołów i innych związków wyznaniowych czuwają nad zgodnością działania tych organizacji z ich celami religijnymi i moralnymi.

DZIAŁ III

Rejestrowanie kościołów i innych związków wyznaniowych

Art. 30. Prawo wpisu do rejestru kościołów i innych związków wyznaniowych, zwanego dalej „rejestrem”, prowadzonego przez *ministra właściwego do spraw wyznań religijnych*⁴⁾, jest realizowane przez złożenie temu ministrowi, zwanemu dalej „organem rejestrowym”, deklaracji o utworzeniu kościoła lub innego związku wyznaniowego i wniosku o wpis do rejestru.

Art. 31. 1. Prawo wniesienia wniosku, o którym mowa w art. 30, przysługuje co najmniej 100 obywatelom polskim posiadającym pełną zdolność do czynności prawnych, zwanych dalej „wnioskodawcami”.

2. Wnioskodawcy składają listę zawierającą ich notarialnie poświadczone podpisy potwierdzające treść wniosku, o którym mowa w ust. 1, i deklaracji o utworzeniu kościoła lub innego związku wyznaniowego, imię i nazwisko, datę

urodzenia, miejsce zamieszkania oraz rodzaj, serię i numer dokumentu tożsamości oraz numer PESEL każdego z wnioskodawców.

3. Wnioskodawcy mogą wybrać spośród siebie co najmniej pięcioosobowy komitet założycielski reprezentujący ich w postępowaniu w sprawie wpisu do rejestru.

Art. 32. 1. Wniosek, o którym mowa w art. 30, powinien zawierać:

- 1) listę, o której mowa w art. 31 ust. 2;
- 2) informację o dotychczasowych formach życia religijnego i metodach działania kościoła lub innego związku wyznaniowego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 3) informację o podstawowych celach, źródłach i zasadach doktrynalnych, obrzędach religijnych;
- 4) adres siedziby kościoła lub innego związku wyznaniowego oraz dane osób wchodzących do kierowniczych organów wykonawczych:
 - a) imiona i nazwisko,
 - b) datę urodzenia,
 - c) adres zamieszkania,
 - d) nazwę, serię i numer dokumentu tożsamości,
 - e) nr PESEL;
- 5) statut.

1a. W przypadku wybrania komitetu założycielskiego, o którym mowa w art. 31 ust. 3, wniosek o wpis do rejestru powinien zawierać także podpisany przez wnioskodawców protokół z wyboru tego komitetu określający datę i miejsce wyborów oraz następujące dane osób wchodzących w jego skład:

- 1) imiona i nazwisko;
- 2) datę urodzenia;
- 3) adres zamieszkania;
- 4) rodzaj, serię i numer dokumentu tożsamości;
- 5) nr PESEL.

2. Statut powinien określać w szczególności:

- 1) nazwę kościoła lub innego związku wyznaniowego różną od nazw innych organizacji;
- 2) teren działania i siedzibę władz;
- 3) cele działalności oraz formy i zasady ich realizacji;

- 4) organy, sposób ich powoływania i odwoływania, zakres kompetencji oraz tryb podejmowania decyzji;
- 5) źródła finansowania;
- 6) tryb dokonywania zmian statutu;
- 7) sposób reprezentowania na zewnątrz oraz zaciągania zobowiązań majątkowych;
- 8) sposób nabywania i utraty członkostwa oraz prawa i obowiązki członków;
- 9) sposób powoływania, odwoływania oraz kompetencje osób duchownych, o których mowa w art. 12 ust. 3, o ile kościół lub inny związek wyznaniowy przewiduje tworzenie takich stanowisk;
- 10) sposób rozwiązywania kościoła lub innego związku wyznaniowego i przeznaczenie pozostałego majątku.

3. Jeżeli kościół lub inny związek wyznaniowy przewiduje tworzenie jednostek organizacyjnych mających osobowość prawną, statut powinien określać ich nazwy, teren działania, siedziby, zakres uprawnień, zasady tworzenia, znoszenia i przekształcania tych jednostek, ich organy, zakres kompetencji, tryb podejmowania decyzji, sposób powoływania i odwoływania tych organów, sposób reprezentowania na zewnątrz oraz zaciągania zobowiązań majątkowych, a także przeznaczenie majątku pozostałego po zakończeniu likwidacji osoby prawnej kościoła lub innego związku wyznaniowego.

4. Jeżeli kościół lub inny związek wyznaniowy stanowi część organizacji o zasięgu międzynarodowym, w statucie powinny być określone zakres i formy wzajemnych stosunków.

5. Jeżeli kościół lub inny związek wyznaniowy przewiduje tworzenie jednostek organizacyjnych bez osobowości prawnej, w statucie powinny być określone nazwy, zasady tworzenia, znoszenia i przekształcania tych jednostek.

Art. 33. 1. W trakcie postępowania w sprawie wpisu do rejestru organ rejestrowy może żądać od wnioskodawców wyjaśnień treści wniosku w zakresie określonym w art. 32, a także zwracać się do odpowiednich organów państwowych o sprawdzanie prawdziwości zawartych we wniosku danych.

2. Jeżeli organ rejestrowy w trakcie postępowania w sprawie wpisu do rejestru stwierdzi braki lub uchybienia w treści wniosku, w zakresie określonym w art. 32, wyznacza dwumiesięczny termin ich uzupełnienia, a po upływie tego terminu wydaje decyzję o odmowie wpisu do rejestru.

3. Jeżeli wniosek zawiera postanowienia pozostające w sprzeczności z przepisami ustaw chroniącymi bezpieczeństwo i porządek publiczny, zdrowie, moralność publiczną, władzę rodzicielską albo podstawowe prawa i wolności innych osób, organ rejestrowy wydaje decyzję o odmowie wpisu do rejestru.

4. Decyzje, o których mowa w ust. 2 i 3, powinny być wydane w terminie 3 miesięcy od daty wszczęcia postępowania o wpis do rejestru. Na decyzje te może być wniesiona skarga do sądu administracyjnego.

Art. 34. 1. Jeżeli nie zachodzą okoliczności wskazane w art. 33 ust. 2 i 3, organ rejestrowy wydaje, w terminie 3 miesięcy od zgłoszenia deklaracji, decyzję o wpisie do rejestru.

2. Z chwilą wpisu do rejestru kościół lub inny związek wyznaniowy uzyskuje, jako całość, osobowość prawną oraz korzysta ze wszystkich uprawnień i podlega obowiązkom określonym w ustawach.

3. Przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio do jednostek organizacyjnych, zakonów i diakonatów, o których mowa w art. 32 ust. 3.

4. Do kościołów i innych związków wyznaniowych wpisanych do rejestru stosuje się odpowiednio art. 14.

Art. 35. 1. Zmiany statutu kościoła lub innego związku wyznaniowego wpisanego do rejestru dokonuje się w trybie obowiązującym przy ich rejestrowaniu.

2. Organ rejestrowy może domagać się aktualizacji danych warunkujących wpis do rejestru, określonych w art. 32 ust. 1 pkt 2–5.

Art. 36. 1. Wykreśleniu z rejestru podlega:

- 1) kościół lub inny związek wyznaniowy, którego sytuacja prawna i majątkowa została uregulowana w odrębnej ustawie;
- 2) kościół lub inny związek wyznaniowy, który zawiadomił organ rejestrowy o zaprzestaniu swojej działalności;
- 3) kościół lub inny związek wyznaniowy, który utracił cechy warunkujące uzyskanie wpisu do rejestru; dotyczy to w szczególności kościoła lub innego związku wyznaniowego, który w ciągu 3 lat nie odpowiedział na żądanie organu rejestrowego i nie zaktualizował wpisów do rejestru w zakresie określonym w art. 32 ust. 1 pkt 4.

2. Wykreślenie z rejestru następuje na podstawie decyzji organu rejestrowego.

3. W przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 2 i 3 oraz art. 36a ust. 2, wykreślenie z rejestru następuje po przeprowadzeniu likwidacji.

4. W przypadku, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, likwidatorami są członkowie organu kościoła lub innego związku wyznaniowego uprawnionego do reprezentowania na zewnątrz i zaciągania zobowiązań majątkowych, jeżeli statut lub, w razie braku odpowiednich postanowień statutu, decyzja właściwego organu kościoła lub innego związku wyznaniowego nie stanowi inaczej.

5. Organ rejestrowy, w drodze decyzji, zarządza likwidację i wyznacza likwidatora:

- 1) w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 3 i art. 36a ust. 2;
- 2) w razie braku możliwości ustalenia likwidatora, o którym mowa w ust. 4.

6. Przed zniesieniem osoby prawnej, o której mowa w art. 32 ust. 3, kościół lub inny związek wyznaniowy zarządza jej likwidację i wyznacza likwidatora informując o tym organ rejestrowy oraz określa przeznaczenie majątku pozostałego po zakończeniu likwidacji.

7. Do obowiązków likwidatora stosuje się odpowiednio art. 37 ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2020 r. poz. 2261).

8. Jeżeli statut kościoła lub innego związku wyznaniowego nie stanowi inaczej, majątek pozostały po zakończeniu postępowania likwidacyjnego kościoła lub innego związku wyznaniowego albo osób prawnych, o których mowa w art. 32 ust. 3, może być przeznaczony wyłącznie na cele charytatywno-opiekuńcze w drodze decyzji organu rejestrowego.

Art. 36a. 1. Organ rejestrowy lub prokurator może wystąpić do sądu okręgowego o stwierdzenie niezgodności działania kościoła lub innego związku wyznaniowego z przepisami prawa, o których mowa w art. 27 ust. 1, lub ze statutom, o którym mowa w art. 32.

2. W razie stwierdzenia prawomocnym wyrokiem sądu, że działalność kościoła lub innego związku wyznaniowego rażąco narusza prawo lub postanowienia statutu, organ rejestrowy wykreśli z rejestru ten kościół lub inny związek wyznaniowy.

Art. 37. *Minister właściwy do spraw wyznań religijnych⁴⁾* określa, w drodze rozporządzenia, zasady i sposób prowadzenia rejestru, dane i informacje podlegające wpisowi, sposób, formę i termin aktualizacji wpisów do rejestru, warunki

udostępniania rejestru, wydawania wyciągów z rejestru oraz sposób wykreślenia kościoła lub innego związku wyznaniowego z rejestru.

Art. 38. Przepisy niniejszego działu stosuje się odpowiednio do krajowych organizacji międzykościelnych, jeżeli mają one mieć osobowość prawną. Do utworzenia takiej organizacji jest wymagana deklaracja podpisana przez władze co najmniej dwóch działających w Rzeczypospolitej Polskiej kościołów i innych związków wyznaniowych.

DZIAŁ IIIa

Regulacja spraw majątkowych niektórych kościołów

Art. 38a. 1. Tworzy się Międzykościelną Komisję Regulacyjną, zwaną dalej „Komisją”, w celu ostatecznego uregulowania spraw majątkowych między Państwem a kościołami i ich osobami prawnymi, które zgłosiły roszczenia w trybie i na zasadach określonych w:

- 1) art. 24–26 ustawy z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2015 r. poz. 483);
- 2) art. 37 ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2014 r. poz. 1712 oraz z 2022 r. poz. 1700);
- 3) art. 40–42 ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2015 r. poz. 169 oraz z 2022 r. poz. 1700);
- 4) art. 35 ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2022 r. poz. 2616).

2. Roszczenia majątkowe wobec Państwa mogą również zgłaszać do Komisji w terminie do dnia 31 grudnia 1998 r. kościoły i inne związki wyznaniowe, niewymienione w ust. 1, a także krajowe organizacje międzykościelne, jeżeli wskażą we wniosku, że na rzecz Skarbu Państwa przejęto własność nieruchomości lub ich części będących uprzednio własnością tych kościołów i związków wyznaniowych oraz krajowych organizacji międzykościelnych.

3. Do oceny dopuszczalności postępowania regulacyjnego w sprawach, o których mowa w ust. 2, mają odpowiednie zastosowanie przepisy ustaw wskazanych w ust. 1 pkt 1–4.

4. Jeżeli przywrócenie kościelnej osobie prawnej własności nieruchomości nie jest możliwe z uwagi na trudne do przewyciężenia przeszkody, przyznaje się jej nieruchomość zamienną, a jeżeli nie jest to możliwe, osobie tej przyznaje się odszkodowanie ustalone według przepisów *o wywłaszczeniu nieruchomości*⁶⁾.

5. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, z mienia których państwowych jednostek organizacyjnych lub gmin może być wyłączona nieruchomość zamienna lub na którą państwową jednostkę organizacyjną może być nałożony obowiązek zapłaty odszkodowania.

Art. 38b. 1. Przedmiotem postępowania regulacyjnego może być również nieodpłatne przekazanie na własność nieruchomości lub ich części, które były własnością kościelnych osób prawnych działających do 1945 r. na Ziemiach Zachodnich i Północnych, w celu przywrócenia w nich sprawowania kultu religijnego, działalności oświatowo-wychowawczej, charytatywno-opiekuńczej i opiekuńczo-wychowawczej.

2. W razie niemożności dokonania regulacji, o której mowa w ust. 1, postępowanie ulega umorzeniu.

Art. 38c. Majątek nieruchomy, przekazany na własność gminie w trybie ustawy z dnia 10 maja 1990 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych (Dz. U. poz. 191, z późn. zm.⁷⁾), podlega postępowaniu, o którym mowa w art. 38a i 38b.

Art. 38d. 1. *Minister właściwy do spraw wyznań religijnych*⁴⁾ po zasięgnięciu opinii władz kościołów, o których mowa w art. 38a ust. 1 pkt 1–4, określi, w drodze rozporządzenia, liczebność Komisji, szczegółowy tryb postępowania regulacyjnego oraz wynagrodzenie dla członków Komisji i personelu pomocniczego, uwzględniając w szczególności organizację pracy Komisji, zadania współprzewodniczących

⁶⁾ Obecnie przepisów ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2021 r. poz. 1899 oraz z 2022 r. poz. 1846 i 2185), która weszła w życie z dniem 1 stycznia 1998 r.

⁷⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1990 r. poz. 253 i 541, z 1991 r. poz. 151, z 1992 r. poz. 20, z 1993 r. poz. 180, z 1994 r. poz. 3 i 285, z 1996 r. poz. 102 i 496, z 1997 r. poz. 43, z 2002 r. poz. 1271, z 2004 r. poz. 1492, z 2017 r. poz. 653 oraz z 2020 r. poz. 462.

zespołów orzekających, oraz sposób prowadzenia i protokołowania rozpraw, orzekania i nadawania klauzul wykonalności orzeczeniom i ugomom.

2. Komisja rozpatruje sprawy w zespołach orzekających, w skład których wchodzi po dwóch członków wyznaczonych przez *ministra właściwego do spraw wyznań religijnych*⁴⁾ i władze kościoła lub związku wyznaniowego, którego wniosek dotyczy.

3. Postępowanie regulacyjne wszczyna się z chwilą złożenia wniosku w Komisji. Zespół orzekający po otrzymaniu wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego bada, czy jest ono dopuszczalne, a wniosek niedopuszczalny odrzuca.

4. Postępowania sądowe lub administracyjne dotyczące nieruchomości, w stosunku do których wszczęto postępowanie regulacyjne, ulegają zawieszeniu, a sądy i organy prowadzące postępowania administracyjne przekazują ich akta do Komisji.

5. Uczestnikami postępowania regulacyjnego są, oprócz wnioskodawcy, wszystkie zainteresowane jednostki państwowe, samorządowe i kościelne.

6. Uczestnicy postępowania regulacyjnego mogą zawrzeć ugodę przed zespołem orzekającym. Jeżeli uгода nie zostanie zawarta, zespół orzekający wydaje orzeczenie.

7. Regulacja nie może naruszać praw nabytych przez niepaństwowe osoby trzecie, a w szczególności przez inne kościoły i związki wyznaniowe oraz rolników indywidualnych.

8. Ugody zawarte przed zespołem orzekającym, jak i orzeczenia uwzględniające wniosek, powinny określać:

- 1) stan prawny nieruchomości;
- 2) związane z tym stanem obowiązki uczestników postępowania, a w szczególności obowiązek wydania nieruchomości w wyznaczonym terminie, jeżeli nie znajduje się ona we władaniu wnioskodawcy;
- 3) w razie przyznania odszkodowania, obowiązek i termin zapłaty należnej z tego tytułu kwoty.

9. Od orzeczenia zespołu orzekającego nie przysługuje odwołanie.

Art. 38e. 1. Ugody i orzeczenia mają moc sądowych tytułów egzekucyjnych.

2. Ugody i orzeczenia stanowią podstawę do dokonywania wpisów w księgach wieczystych i w ewidencji gruntów.

Art. 38f. 1. Postępowanie regulacyjne jest wolne od opłat.

2. Nabycie własności nieruchomości lub ich części na podstawie ugody lub orzeczenia jest wolne od podatków i opłat z tym związanych.

Art. 38g. 1. Jeżeli zespół orzekający nie uzgodni orzeczenia, zawiadamia o tym pisemnie uczestników postępowania regulacyjnego.

2. Uczestnicy postępowania regulacyjnego mogą, w terminie sześciu miesięcy od otrzymania zawiadomienia, wystąpić o podjęcie zawieszzonego postępowania sądowego lub administracyjnego, a jeżeli nie było ono wszczęte – wystąpić na drogę sądową pod rygorem wygaśnięcia roszczenia. Przy rozpoznawaniu sprawy sąd stosuje zasady określone w art. 38a i 38b.

DZIAŁ IV

Przepisy przejściowe i końcowe

Art. 39. (pominięty)

Art. 40. Stosunki Państwa z kościołami i innymi związkami wyznaniowymi działającymi na podstawie wpisu do rejestru mogą być regulowane w drodze odrębnej ustawy.

Art. 41. Kościoły i inne związki wyznaniowe działające w dniu wejścia w życie ustawy jako stowarzyszenia zwykle mogą nabyć osobowość prawną, jeżeli spełnią wymagania określone w art. 30–32.

Art. 42. 1. Osoby należące do kościołów i innych związków wyznaniowych, których święta religijne nie są dniami ustawowo wolnymi od pracy, mogą na własną prośbę uzyskać zwolnienie od pracy lub nauki na czas niezbędny do obchodzenia tych świąt, zgodnie z wymogami wyznawanej przez siebie religii.

2. Osoby niepełnoletnie mogą korzystać z prawa określonego w ust. 1 na wniosek swych rodziców bądź opiekunów prawnych.

3. Zwolnienie od pracy, o którym mowa w ust. 1 i 2, może być udzielone pod warunkiem odpracowania czasu zwolnienia, bez prawa do dodatkowego wynagrodzenia za pracę w dni ustawowo wolne od pracy lub pracę w godzinach nadliczbowych.

4. Minister właściwy do spraw pracy oraz minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, *minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego*⁵⁾, w porozumieniu z

*ministrem właściwym do spraw wyznań religijnych*⁴⁾, w drodze rozporządzenia, określają szczegółowe zasady udzielania zwolnień, o których mowa w ust. 1 i 2.

Art. 43. (pominięty)

Art. 44. (pominięty)

Art. 45. Ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia⁸⁾.

⁸⁾ Ustawa została ogłoszona w dniu 23 maja 1989 r.